

KÜRESELLEŞMENİN EĞİTİM BOYUTU (Educational Perspectives in Globalization)

Prof.Dr. Kadir ASLAN*

ÖZET

Küreselleşme, ekonomiden siyasete, bilişim teknolojisinden kültüre, hemen her alandaki bir gelişmenin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bir değişimin yeryüzünün çeşitli bölgelerine ulaşmasını ifade etmek için kullanılan gizemli bir sözcük haline gelmiştir. Bu sürecin gerek ulus devlet yapısını gerekse buna bağlı olarak ulusal kültürü, dolayısıyla ulusal eğitimi ortadan kaldıracaklarını iddia edenler oldukça çoktur. Gerçektende çağımızda meydana gelen hızlı bir dönüşüm söz konusudur. Söz konusu bu dönüşümün ulusların tarihten getirdikleri değerlerini sarsması kaçınılmazdır.

Bu nedenle, hemen her toplumun kendi geleceğini yeniden planlaması gerekmektedir. Zira uluslar arası uygarlığın yapılanmasında pay sahibi olmak ve ulusal kimliğini ve değerlerini kaybetmeden bu yeni uygarlık projesinde yer almak için farklı bir eğitim planlaması söz konusu olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, ulus devlet, ulusal kültür.

ABSTRACT

Globalization is a wide perspective covering all the areas of economy and politics as well as the information technology and culture. The term is commonly used in explaining the diffusion of any change in any area to different parts of the world.

Many people believe that this process will vanish both the structure of national states and also their cultures as well as their educational systems. Actually, there has been a rapid change and development in this century, and it is inevitable to stay away these developments. So, for every society, it became a necessity to re-organize its future. This is important in order to have a share in the new structure of international civilization, and to keep the national identity and values by re-planning the educational systems as well.

Keywords: Globalization, national state, national culture.

GİRİŞ

Küreselleşme, ekonomiden siyasete, bilişim teknolojisinden kültüre, hemen her alandaki bir gelişmenin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bir değişimin yeryüzünün çeşitli bölgelerine ulaşmasını ifade etmek için kullanılan gizemli bir sözcük haline gelmiştir. Öyle ki, bu kavramın adeta geçmiş ve geleceğin kapılarını açacak anahtar bir sözcük olarak görüldüğünü, bu nedenle küreselleşme kavramının bir tür parolaya dönüşmüş “moda” bir deyim haline dönüştüğünü belirtenler de vardır. (Bauman; 1999;7)

Giddens (2000; 20) ise, söz konusu kavramın pek de moda, yani geçici bir kavram olmadığını, aksine bugün küreselleşmeye değinmeyen hiçbir siyasal konuşmanın tam olmadığını ifade ederek bu sürecin siyasal bir anlam içerdiğini

vurgulamaktadır. Giddens (2000; 13), yaşamakta olan sürecin köklü bir tarihsel değişim olduğunu, bunu kanıtlayacak birçok geçerli ve nesnel nedenlerin var olduğunu öne sürmekte ve dünyamızı etkileyen değişikliklerin yeryüzünün herhangi bir bölgesi ile sınırlı olmayıp hemen her yeri kapsadığını vurgulamaktadır.

Küreselleşme kavramını daha farklı bir şekilde ve çok değişik adlarla yorumlayanlar da vardır. Bunlara göre ise “küreselleşme”, globalleşme, yeni dünya düzeni, post-modernizm, yerelleşme, neoliberalizm gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. (Sönmez; 2002 ;1). Hatta bu kavramların aslında aynı anlama geldiği ve konjonktürel olarak ya da bir tür moda kavramı olarak değişik adlarda ortaya çıktığı da öne sürülmektedir.(Kızılcelik; 2001;3).Bu açıklamalardan anlaşılabilir, küreselleşme olgusunun doğal bir süreç yada gelişme olmadığı, fakat özellikle kapitalizmin bir

* E.Ü.Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

dayatması şeklinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, küreselleşmenin temel hedefinin güçlü ekonomilere sahip ülkelerin dünyayı kendileri için ortak bir pazar durumuna getirmek olduğu tezi ileri sürülmektedir. Söz konusu amacın gerçekleşmesi için ise, öncelikle ulus devletlerin zayıflatılması ve giderek ortadan kaldırılmasının birinci hedef olduğu dile getiriliyor. Bunu sağlamanın yolunun da yerelliği, alt kültürleri, geleneği, göreneği, dini, farklı inançları, değerleri ön plana çıkarmak ve bunları insan haklarıymış gibi göstererek ulusal bütünlüğü ortadan kaldırmak ve toplumsal barışın ve hoşgörünün zayıflatılmasından geçtiğinin öngörülmesidir. Böylece ulus devletleri zaafa uğratarak onların yerine zayıf, her türlü sömürüye açık, çok kısa zamanda asimile edilecek topluluklar, deyim yerinde ise kabileler oluşturmak amaçlanmaktadır. (Amin, 1999;93-120; Bauman, 2000;137; Valerstein, 1997; 36).

KÜRESELLEŞMENİN EĞİTİM BOYUTU

Durum böyle olunca, küreselleşme girdabına kapılmış toplumlarda nitelikli ve ulusal bir eğitim sistemi geliştirmenin parametreleri ortadan kalkmış demektir. Zira nitelikli ve ulusal bir eğitimin temel dinamikleri, toplumların kendi değerlerinin yani kendi ulusal kültürünün ürünü olmak durumundadırlar. Aksi taktirde,Ziya Gökalp' in de belirttiği gibi, (Celkan ;1990; 51); gelişmiş bir uygarlık zümresinin etkisine bir şekilde girmeyi kabul eden toplumlarda kültür, ulusal değil,uluslararası bir nitelik taşır.Dolayısıyla o toplumun eğitimi de ulusal değil, uluslararası bir kültürün ürünü olmak durumunda kalır. Nitekim İslam uygarlığının etkisine girmeyi benimseyen Türklerin Arap ve Fars kültürünün ağırlıklı olduğu bir toplum yapısı oluşturmaları küreselleşmeye tipik bir örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla, Osmanlı toplumu kendi ulusal kültürünü oluşturmak yerine, geleneksel ve daha sonraları ise Tanzimatla birlikte Batı uygarlığının etkisine girerek kozmopolit bir kültür oluşturmuştur.Bu

durum, uzun süre Osmanlı Türk düşün alanında toplumun ulaşacağı ileri durumları öngören, onları kavramlarla ifade edebilen ileri düzeyde geleceğe yönelik projeksiyonlar oluşturabilen düşünürlerin yetişmesine önemli ölçüde engel olmuştur. (Berkes,1987;17) Ancak bu bir yandan skolastik, öte yandan kozmopolit eğitim anlayışının ve çağın gerisinde kalmış kültürel değerlerin ortadan kaldırılması ve çağdaş uygarlığın saygın bir üyesi olma süreci, ulus devlet yapısını geliştirecek olan Cumhuriyet yönetimi ile mümkün olmuştur. Böylece Türkiye Cumhuriyeti, toplumu ümmet olmaktan kurtarılmış, halk egemenliğine dayalı, temel özellikleri ulusçuluk ve laiklik olan bir yapıya dönüşmüştür.

Ne var ki, günümüzde aşırı küreselleşmelerin iddia ettikleri gibi (Bkz. Yurdabakan; 2002; 61), hızlanan küreselleşme sürecine bağlı olarak "ulus devlet" anlayışı da giderek küresel baskılarla karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla küresel piyasa işleyişine göre yeni değerlerin ve toplumsal yapılanmaların önem kazandığı vurgulanmaktadır. Böylece özellikle eğitime duyulan gereksinim hızla artmakta , (Tezcan; 2002; 56) buna karşın gerek ülkelerin kendi içlerinde gerekse ülkeler arasında eşitsizlikler giderek yayılma eğilimi göstermektedir. Bu nedenle, bireylerin ve toplumların daha uygar ve daha eşitlikçi bir geleceğe hazırlanmalarını sağlamak amacıyla 1988 de Paris'te düzenlenen "yüksek öğretim", konulu dünya konferansı şu temel görüşleri öne çıkarmıştır: Yüksek öğretim kurumlarının geleneksel araştırma ve uzmanlaşma işlevlerinin yanında, kültürler ve uluslar arasındaki etkileşimi güçlendirebilecek misyonu göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, yerel hükümetler yüksek öğretim kurumlarına gereken finansal desteği sağlamalıdır.

Kuşkusuz 21. yüzyılın en belirgin özelliği, bilişim teknolojisindeki gelişmeler ve bilgi alışverişinde zorunlu bir çaba gösterme gereğini doğurmuştur. Bu çaba, yeni kültür

ve uygarlıklarla etkileşimi kolaylaştırmakla birlikte, bilgiyi edinme, varolanların arasından en uygun olanını seçme ve başkalarıyla paylaşma gibi becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesine duyulan gereksinimi de karşılamaya yönelik olmalıdır. Aslında küreselleşme kavramının bu denli ön plana çıkmasının nedeni hemen hiçbir dönemde “değişmenin” bu kadar kapsayıcı ve derin olmamasındandır. Gerçekten de insanlık öyle baş döndürücü bir bilişim ve değişim süreci yaşıyor ki, bu değişimin, içinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli özelliği olacağı kesindir. Bilişim teknolojisinin bu göz kamaştırıcı yayılması giderek tüm toplumların dokusunu değiştirmektedir. Ticarete, endüstride, teknolojiye, politikada ve hemen her alanda meydana gelen hızlı değişimler yeni bir dünya, dolayısıyla yeni bir değerler sistemi oluşturmaktadır.

Meydana gelen bu hızlı dönüşüm, tarihten gelen değerleri sarsarak adeta yeni bir yarının planlaması gereğini gözler önüne seriyor. Bu planlamada temel nokta kuşkusuz “eğitim” olacaktır. Zira uluslararası uygarlığın yapılanmasında pay sahibi olmak ve ulusal kimliğini ve değerlerini kaybetmeden bu yeni uygarlık projesinde yer almak için farklı bir eğitim planlaması söz konusu olacaktır. Bu nedenle küreselleşen dünyada ulusların eğitim yapılanmasını zorunlu kılan birçok etken söz konusudur. Bu etkenlerin neler olduğunu şu şekilde özetlemek mümkün: 1. Küresel etkenler 2. Teknolojik değişimler 3. Kişisel Beklentiler ve Memnuniyetsizlikler 4. Toplumsal beklentiler ve sınırlamalar. Kuşkusuz ticaretin, ekonominin, politikanın ve teknolojinin küreselleştiği günümüzde, insanların yaşam koşulları ve buna bağlı olarak beklentileri de küreselleşecektir. Dolayısıyla bu küresel gereksinimleri karşılayacak yeni değerlerin içselleşmesi kaçınılmaz olacaktır.

SONUÇ

Baş döndürücü bir hıza ulaşan teknolojik gelişme ve değişimler, yeni bir yaşam tarzı

ve bu yaşam tarzına uyum sağlayabilecek beceri ve yeterlilikte insanlara gereksinimi ön plana çıkarmıştır. “teknolojik değişimin” ortaya çıkardığı bu yeni talep, enformasyon teknolojisinin, bütün meslek kavramlarının ve şekillerinin yeniden tanımlanmasını sağlayacak bir düzeyde yaygınlaştırmayı da gerekli kılmaktadır.

Yukarıda sözü edilen gelişmeler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan talep ve beklentilerin karşılanmasında olası yetersizlikler, özellikle genç kuşaklar açısından önemli ölçüde memnuniyetsizliklere yol açabilir. Eğitimin temel toplumsal işlevlerinden biri olan geleneksel değerlerin yeni kuşaklara aktarılması kuşkusuz toplumsal süreklilik açısından önemli bir işleve sahip olacaktır. Ancak yeterli olmayacaktır. Zira, küreselleşen bir dünyadaki yeni gelişmeler ve değerler genç kuşaklara kazandırılmaz ise, bu kez çağa uyum ve küresel değerlerden yoksun kalma gibi bir tehlike söz konusu olacaktır. Böyle bir durum ise, amaçsız ve kimliksiz, uydu bir toplum olmanın yolunu açacaktır.

Oysa her toplumun tarihten gelen bir kültürel birikimi söz konusudur. Ne var ki küreselleşmenin etkisi ile yeni bilgiler ve teknolojiler bu toplumlara dalga dalga yayılmaktadır. Bu bilgi bombardımanının her toplumda belli etkiler yarattığı kaçınılmazdır. Önemli olan, her toplumun tarihinden taşıdığı kültürel değerlerini ve bilgi birikimini küresel gelişmeler karşısında koruması ve olabildiğince hızla yayılan bu küresel değerlere bir yandan uyum sağlaması, öte yandan gelişmelere katkı sağlamasıdır. Ancak bu uyum ve katkı sağlama sürecinin bazı toplumlarda kolay, bazılarında ise sancılı geçeceği söz konusu olacaktır. Geçiş sürecinin sınırlarını ve düzeyini kuşkusuz her toplumun sahip olduğu ekonomik, kültürel ve hatta siyasal birikimleri belirleyecektir. Zira baş döndürücü bu hızlı gelişmeler karşısında artık yarının eğitimi diye bir kavramı kullanmak gündemden düşmüş; “şimdinin eğitimi” üzerinde zaman kaybetmeden

durmak ve düşünmek gerekmektedir. Nitekim şimdinin eğitimi diyebileceğimiz yeni bir eğitim planlamasının yaşama geçirilmesi ve bunun üç temel unsur üzerinde oluşturulması üzerinde anlaşma sağlanmıştır. (OECD. 1989). Bu unsurlar şunlardır :

1. İçerik, (Neyin öğretileceği)
2. Nasıl, (Öğretme süreci)
3. Ne şekilde (Bilginin aktarılma biçimi veya ulaştırma yapısı).

Buna göre, çok dar kalıplar içine sıkışmış geleneksel eğitim sistemlerinin bir anlamı kalmamıştır. Dolayısıyla küresel etkilerden olumsuz etkilenmeyecek ancak üretilen küresel değerlerin ulusal değerlerle uzlaşmasını sağlayarak uygarlık projesinde kendine bir yer bulabilecek yeni bir eğitim sistemi ve onun uygulayıcısı olacak bir öğretmen tipi yetiştirmek kaçınılmaz olacaktır. O halde nasıl bir öğretmen sorusu gündeme gelmektedir. Bu sorunun yanıtı aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

1. Bilişim toplumlarının yapılarını ve bunun kaçınılmaz yaşam örüntülerini küresel düzeyde algılayabilecek öğretmenler.
2. Küreselleşmenin gerekli kıldığı yeni eğitim sisteminin dayandığı yeni paradigmayı bütün boyutları ile algılayabilen öğretmenler.
3. Artık birer pasif bilgi alıcısı konumunda olmayan, aktif, bilgiye ulaşmada becerili ve bilgi üretmeye katkı sağlayacak öğrencileri yetiştirecek öğretmenler.

KAYNAKLAR

- Amin, Samir (1999). **Kapitalizmin Hayaleti – Günümüz Entelektüel Modalarının Bir Eleştirisi**. Çev. C. Algan, İstanbul.
- Bauman, Zygmunt (1999). **Küreselleşme, Toplumsal Sonuçları**. Çev. A. Yılmaz, Ayrıntı Yay. İstanbul.
- Bauman, Zygmunt (2000) **Siyaset Arayışı**. Çev. T. Birkan, İstanbul.
- Berkes, N. (1978). **Türkiye’de Çağdaşlaşma**. Doğu-Batı yayınları, İstanbul Matbaası, İstanbul.

4. Bilişim teknolojilerini izleyen ve bunları kaynak kullanımında koordinatörlük rolünü üstlenen öğretmenler.

5. Sürekli değişen rol ve beklentilerine yanıt verecek; öğrenme kuramlarını, pedagojik yöntemleri ve müfredatı devamlı sorgulayıp yeniden tasarımıyacak nitelikte öğretmenler. (Dede, 1992;112)

Artık, salt öğrenciler açısından değil, aynı zamanda toplumu oluşturan tüm kesimler için geçerli olan yeni yaşam biçimi ve bunu sağlayacak yeni bir bilgilenme gereksinimi söz konusudur. Nitekim bu gereksinim ışığında UNESCO tarafından hazırlanan raporda yeni yüzyılın bilgi edinme gereğinin 4 temel dayanağı olduğu vurgulanmıştır. (Bkz. Hergüner,1998;299). Bu dayanaklar :

BİLMEK İÇİN ÖĞRENME
(Learning to know)

YAPMAK İÇİN ÖĞRENME
(Learning to do)

BERABER YAŞAMAYI ÖĞRENME
(Learning to live together) ve

BİREY OLMAYI ÖĞRENME
(Learning to be)

olarak belirlenmiştir. Kuşkusuz bu özelliklerin kazandırılmasını sağlayabilecek tek çözüm, hiç vakit kaybetmeden “eğitim sisteminde yeniden yapılanma ve öğretmenlerin eğitimi” olmalıdır. Zira, 21. yüzyıla uyum sağlayabilecek kuşakların yetiştirilmesi ancak 21. yüzyılın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmış eğitimcilerin yapabilecekleri bir şeydir.

- Celkan, H.Y. (1990). **Ziya GÖKALP'in Eğitim Sosyolojisi**, M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Dede, C. (1992). "Education in the twenty-first Century in the Annals", Volume 552. July, .pp.104-115.
- Giddens, A. (2000), **Elimizden Kaçıp Giden Dünya**, Çev. O. Akınhay, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Kızıçelik, S. (2001). **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**. Ankara.
- Sönmez, V. (2002). "Küreselleşmenin Felsefi Temelleri", **Eğitim Araştırmaları** , Sayı 6, Anı Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2002). "Küreselleşmenin Eğitim Boyutu", **Eğitim Araştırmaları**, Sayı 6.
- Wallerstein, I. (1997). "Bugün Gözünüzün Önünde Bir Sistem Çökmekte" Çev. A. Daldal, **Birikim Dergisi**, Aralık, Sayı 104.
- Yurdabakan, İ. (2002). "Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim". **Eğitim Araştırmaları** , Sayı 6, Anı Yayıncılık.